



**"העולם הזה"** שבועון החדשות הישראלי • המערכת והמינהלה: תל אביב, רחוב גורדון 3, טלפון 03-243386. תאריך: 136 • מען מברקי: "עולמנים" • מודפס ב"הדפוס החדש" בע"מ, תל-אביב, רחוב בן אביגדור • הפצה: "גד" בע"מ • גזופות: "צניקוגרפיה כספי בע"מ" • העורך הראשי: אורי אבנרי • המוציא לאור: העולם הזה בע"מ.

## קיא ירי

**"אני אהב ביקורת" — בתנאי שהיא תהיה לרוחי.** אמר פעם מארק טוויין. במשך שלושים שנה אהבה ממשלת ישראל את מבקר-המדינה, ה"דר ארנסט נבנצאל. הוא היה לרוחה: סלחני, מאפק, ברוך גדול בביטויים וסבלני להרגיו. לפעמיים נדמה שהסבלנות והסובלנות שלו הם בכך לא אדישות.

בביקורת העיקבית והמתמדת שמתח עתון זה על מבקר-המדינה, השתעשענו לא פעם בדימוי מה היה קורה לא במקום מחברו האלמוני של ספר היושע, היה זה ה"דר נבנצאל שהיה צריך להנציח עברו הדורות הבאים את פרשת עכן בן-כרמי. הטקסט התנ"כי היה מנוסח בערך כך: "בעת הטיפול ברכוש הנטוש ביריחו, נתגלו כמה אי-סדרים נוהליים. יש להפנות את תשומת-ליבו של המושל-הצבאי המוסמך לפגמים ברישום, שגרמו לקשיים באיתור מקום הימצא המדויק של מאתיים שקלים" (המבקר התנ"כי השתמש בלשון יותר מודרנית: "לקחו מן החרם, וגם גנבו, וגם כיחשו וגם שמו בכליהם.")

בשבוע שעבר, בהגישו את הדו"ח ה-14 שלו מאז החל בכהונתו, חרג ה"דר נבנצאל מנוהגו, והתיר לעצמו להשתמש בביטויים קצת יותר חריפים, ייתכן וזאת היתה סיבה שגרמה לאשליה כאילו מימצא מבקר המדינה בדו"ח האחרון שלו המורים יותר מאשר בדו"חות הקודמים. הם גרמו להתרגשות גדולה. למשך יום אחי בילבד. אילו היה משרד מבקר-המדינה מתרשל בעבודתו, מעלים עין מגילויים ותופעות



המבקר מבקר שמיות —

פסולות, מנסה לטאטא את מימצאיו מתחת לשטיח, היתה הבעיה הרבה פחות חמורה. אפשר היה אז להתעלם מקיומו של מוסד כזה מתוך ידיעה ברורה שאין במדינה רשות מבקרת.

האבסורד הוא שמבקר-המדינה ידע כל השנים את מרבית הפגמים, הליקויים ומעשי-השחיתות שהינתלו במנגנון הממשלתי. הוא לא ידע אלא גם כתב אותם. אולם בגלל ניסוחיו הזוהרים והסלחניים, ניתן היה לצי

בור עליהם לסדר-היום. משרדי-הממשלה המבוקרים היו ממריים לצורך לדו"ח המבקר את הערותיהם, טענו תמיד כי מרבית הליקויים כבר תוקנו מזמן והבטיחו להיות ילדים טובים עד לפירסום דו"ח המבקר הבא.

ועדת-ביקורת-המדינה של הכנסת היא מוסד אנמי עוד יותר מהמבקר. היא משולה לחבורת קברנים הממהרים לסתום את הגולל על גולית נרצה כדי לרוץ לשלוחה תה במיזנון.

בסך הכל ראו הח"כים הנכבדים את תפיסם — או כמו עכשיו — בהשמעת כמה סיסמאות כדי להוכיח את הטוהר והלהט של מיפלותיהם, ולצבור קצת הון פוליטי על חשבון עבודתו של המבקר — ויותר זה לא עניין אותם.

התוצאה היתה לא רק יחס של זילזול ולעג מצד המבוקרים כלפי מוסד המבקר. ביקורת-המדינה הפכה לגבי הממשלה והמנגנון הממשלתי לתופעה שאפשר לחיות עמה ולהמשיך בעסקים כרגיל.

בעקפיין נושא מבקר-המדינה באחריות שוה — אם לא גדולה יותר — עם כל שאר הגופים הממלכתיים להסתאבות ול"התדרדרות במערכת המבצעת. השלמת עם היעדר התייחסות למימצאיו, עם הזילזול המופגן מצד המבוקרים ועם אי-תיקון היעוותים עליהם הצביע באופן עקבי שנה



המבקר מונסח — אישימיות —

אחרי שנה, נתנה מעין לגיטימציה ל-שחיתות.

אם העונש הצפוי היחיד הוא כמה שורות מעורפלות, אנונימיות ומשתכחות בדו"ח המבקר, אפשר להמשיך למעול, לתבוע שלי מונים, לחלק טובות-הנאה לאנשי שלומנו ולספטר בדם.

## נשק נצור וחלוד

**הבעיה אינה רק בעיה של מינון.** זוהי בעיה של יעילות הביקורת. הסינון עושה לא רק את האדם, הוא עושה גם את הביקורת.

אפילו בשבוע שעבר, אחרי שכביכול יצא מעורר ודימה את המשחיתים את מערכת-הביטחון לבוגדים במדינה, אי אפשר היה להשתחרר מההרגשה שלמרות

החריגה מהסינון הסאלוני המעודן, עדיין אין מבקר-המדינה מתייחס לדברים באותה החומרה שהשתמעה מדבריו. כאשר הופיע ה"דר נבנצאל בסלחנות בתוכנית מוקד, שהתייחסה לדו"ח האחרון שלו, הוא שפע חיובים, הירבה להתלוצץ בהומור ייקי כבד, נדמה היה כאילו הוא מתאמץ להיות חביב על מנת לבטל את הרושם הקשה, שהשאר פירסום מימצאיו האחרונים. הוא פשוט רצה שימשיכו לאהוב אותו, כמו בעבר, למרות שהפעם אמר כמה דברים שלא היו לרוחם של ראשי הממשלה. אל יתפלא ה"דר נבנצאל אם בשנה הבאה הוא יאלץ לחזור בפעם ה-15 על אותה הטפת-מוסר תרבותית, להמשיך לפטר על מיתרי הביקורת הרגועת כאשר רומא בווערת.

בכון. למוסד מבקר-המדינה אין שינויים. יש גופים אחרים במדינה שתפקידם להפוך את דו"ח המבקר ממילום למעשים ולכתבי-אישום. אולם מבקר-המדינה אינו יכול לרחוק בניקיון-כפיו תוך טיעון שהוא בסך-הכל ממלא את התפקיד המוטל עליו.

## זגל שחור

**כאשר דגל שחור מתנוסס מעל גורל המדינה,** כפי שמתקף מתוך דו"ח המבקר, הוא אינו יכול להרשות לעצמו לעמוד רק בסוכת המציל ולשרוק במשרוקית. כדי להציל טובעים, במחילה מכבודו, יקפוזו למים, אפילו אם אינו יודע לשחות. או שיעזוב את סוכת המציל.

בתחום סמכותו של המבקר יש הרבה אמצעים העשויים להפוך את ביקורת-המדינה למכשיר הרבה יותר אפקטיבי. נמצא בידינו נשק אדיר: אפשרות הפירסום. זהו הנשק ממנו שואבת המעצמה השביעית את כוחה. כדי למלא את יעודה ככלי-השמירה של הדמוקרטיה, אבל הנשק שבידי המבקר הוא לא רק נצור. הוא כבר חלוד מאי-שימוש.

לעתון זה, שאתה מחזיק עכשיו בידך, אין אפילו החלק האלפי מהאמצעים שיש בידי



המבקר מונסח — אישימיות —

מבקר-המדינה. אין לנו מנגנון, אין לנו תקציבים. אין גישה חופשית לקריבי המנגנון הממשלתי כפי שיש לאנשי המבקר. למרות שפע המידע הזורם אלינו, עדיין אין אנו מסוגלים להגיע לאספקציה המידע שבידי מוסד המבקר. לא תמיד יש ביכולתנו לאמת ולמצוא הוכחות למידע שבידינו, כפי שיכול לעשות המבקר.

ובכל זאת, דומני שלא תהיה זאת משום הגומה לטעון, שהאפקטיביות של ביקורת העולם הזה עולה לאין ערוך על זו של מבקר-המדינה.

## השחיתות והמישטר

**מצב זה יכול להיווצר רק משום ש-** העולם הזה מנצל כראוי את סוג הנשק העיתונאי שניתן בידינו.

אם העולם הזה מתפקד כפי שצריך לתפקד עתון בחברה דמוקרטית, זה נובע בעיקר משני טעמים: הסינון והחשיפה. איננו מחפשים להיות אהודים, מבקר — אם זה בעתון או במשרד מבקר-המדינה — איננו אישי-היציבור, הוא חייב להיות איש ריב ואיש מדון, לפעול לפי מצפונו.

בלי מורא ובלי משוא-פנים, ולא לפי מידת הסימפאטיה שהוא רוצה לרכוש לעצמו, וזהו הסיבה בגללה אנו מפרסמים את

גילויינו בסינון תוקפני, בלתי מתחסד. הצורם באונוני העתונות ת, מהוגנת". רק כך, אנו מאמינים, ניתן להטיח אמיתות בלתי נעימות בפנים ולהכריח אנשים להתייצב מולן. כאשר בשבוע שעבר פירסמונו בי תמונת השער הקדמי את ראשו של שר הביטחון שמעון פרס, כשהחץ המכוון אליו מאשים: "הרג מסריח מהראש ו", עיקמו אנשים רבים את חוסמיהם: "איך אפשר ו?", "יש גבול ו?", "לשון רחוב ו?". זה היה אולי צורם, אבל זה היה נכון. וזה היה הרבה יותר אפקטיבי מאשר לומר: "שמעון פרס נושא במידת-מה באחריות לגילויים השליליים שהינתלו במערכת-הביטחון".

## פירסום שמות

הנקודה השניה היא השמות שבפירוש סומי העולם הזה, בניגוד לאי-שמייות (אנונימיות) שבפירסומי מבקר-המדינה. ההפסדה שבסינון המבקר והכיסוי המילולי והשמי שהוא מעניק לנאשמים בדו"חות שלו, הם חממה אידיאלית לטיפוח השחיתות.

עוד לפני שמונה שנים, בעת שהשתתף לראשונה בדיון על דו"ח מבקר-המדינה בכנסת, טען אורי אבנרי: כל שנה בא מבקר-המדינה ומניח לפנינו דו"ח-חשבון, המכיל מאות פריטים מסמרי-שער, שגם העתון הסנסציוני ביותר — ואפילו השבועון המסוויס — אינם יכולים להתחרות עמו. שחיתות, נוהלים נפסדים, חלוקת מיליונים לפרוסקצורים, זיבזבו פושע של נכסי הכלל לטובת קומץ יודעי-הסתדר.

באה הוועדה של הכנסת, עוסקת במימון צאי, כותבת טקנות. באה הכנסת ואומרת: "פניה ו" ואחרי שנה — חזר חלילה. מתקנים ליקוי אחד — מתגלות שתי שערות ריות חדשות. נסתם חור אחד — נפרץ הסכר במקום אחר. מימדי השחיתות אינם מצטמצמים משנה לשנה. הם מתרחבים, פושטים על שטחים חדשים — עד שבימים האחרונים אנו חיים בסימן שערוריות ש-הגיעו ללב מערכת-הביטחון (לפני שמונה שנים).

נגיד דברים פשוטים: השחיתות אינה תופעת-לוואי של המישטר הקיים במדינה. השחיתות היא מרכיב מהותי שלו, פושע יוצא מעצם מערכת-היחסים בתוכו. אין בכלל טעם לדבר על עקירת השחיתות מתוך המישטר, כי פירוש הדבר: עקירת המישטר כשלעצמו, שינוי דמותו עד ללא הכר.

הציע או אורי אבנרי איך ליעיל את מוסד מבקר-המדינה ולהפכו לגורם משפיע ומרתיע: "יש לשנות את אופיו של דו"ח מבקר-המדינה. יש להזכיר בו שמות מסוים — שמות הפקידים שסטו, שמות הגופים שנהנו. יש לשנות את כל הסינון של הדו"ח. חייבת להיות הענשה של האחראים — הענשה של ממש עד לתורה בדרגה והענשה על-ידי פירסום גלוי".

אגב, אבנרי נהג בנאום זה מינהג בל-תירגילי. מדי שנה בשנה, בעת הרויכות על הדו"ח השנתי החדש של המבקר, קרא מחדש את הנאום המקורי הזה, בתוספת הערה אחת: "שום דבר לא השתנה מאז השנה שעברה, וממילא אין לי צורך להגיד דברים חדשים". המבקר, שנכה ביציע בכל הרויכותים האלה, שמע נאום זה בסבלנות שמונה פעמים, במשך שמונה שנים רצופות. הנאום היה אקטואלי כל שנה. גם השנה.

## ממלאי-המקום

**מוכן שהצעותיו של אבנרי הורדו** מסדר-היום. הוא ידע זאת מראש באמר: "אילו נתקבלו כללים אלה היה כל המישטר מתמוטט".

מבקר-המדינה יכול כמובן להתנגד, כפי שעשה זאת השבוע, בטענה שאין זה מקובל גם במדינות דמוקרטיות אחרות, שדו"ח המבקר יהיה שמי. יש רק תבדל אחד בין ישראל לאותן מדינות: מימדי השחיתות אולי אינם גדולים יותר מאשר שם, אבל כאן הם מסכנים את עצם קיומה של המדינה.

משום כך, אל יתמרמר מבקר-המדינה אם יגלה גם להבא שלא מתחשבים במימצאיו וגילוייו. יש רק אשם אחד בכך: הוא עצמו. בינתיים, בכל הציעויות והעצרות, תוך תבונה כנה בכל המינבלות, החסרונות והטעויות הנעשות לפעמים, ימשיך העולם הזה שבוע שבוע למלא עבור החברה הישראלית מעט מהתפקידים והחובות, השייכים לתחום סמכותו של מבקר-המדינה.

